

Опис
досвіду роботи
учителя зарубіжної літератури
Гончаренко Л.Г.
за проблемою
«Створення ситуації успіху
під час вивчення
зарубіжної літератури»

Ключем до успішного оцінювання є формування самовпевненості учня.

Треба допомогти йому повірити в те, що він може досягти успішного результату.

Р. Стіггенз

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства основним завданням державної освітньої політики є створення умов для розвитку і творчої самореалізації кожної особистості.

Чисельні зміни у соціальному, економічному житті України вказують на необхідність підготовки та виховання компетентної, творчої особистості, яка може швидко адаптуватися до життєвих умов, що змінюються.

Це знайшло відображення у провідних освітянських документах. Зокрема, в Концепції загальної середньої освіти зазначено, що стрижнем освіти ХХІ століття є «виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання та вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни».

Тому забезпечення ситуації успіху у навчанні є актуальною проблемою сьогодення.

Сучасне життя вимагає і сучасних поглядів на підготовку учнів до самостійного життя. Ми вже переконалися в тому, що сьогодні у суспільстві цінуються ініціативні, творчі, успішні особистості. Але успішними стають не раптово. Як правило, ця якість з'являється і розвивається ще у школі. І тому я переконана, що проблема забезпечення ситуації успіху у навчанні є актуальною особливо зараз, коли помітно знизився інтерес частини учнів до процесу оволодіння знаннями, коли в «перегонах» за призовими місцями у різноманітних конкурсах ми менше уваги приділяємо учням з середнім рівнем знань і майже залишаємо поза увагою дітей, які пасивні на уроках, не бажають висловлювати власну думку, не впевнені в собі, почувають себе незатишно і некомфортно.

Ми, учителі, повинні готувати успішних людей, бо тільки вони зуміють зайняти гідне місце у суспільстві.

Провідна ідея досвіду. Головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати їй можливість відчувати радість від виконання роботи.

Наші вихованці мають усвідомити, що задарма в житті нічого не дається, до всього необхідно докласти зусиль. Успіх завжди еквівалентний витраченим зусиллям.

Організація ситуації успіху розв’язує багато проблем, пов’язаних з агресивністю дитини, її неслухняністю як постійною рисою характеру, ізольованістю в групі, лінощами тощо. Коли педагог має справу з такими учнями, починати треба із створення ситуації успіху. Слід дати їм можливість насолодитися радістю від досягнутого позитивного результату, а потім здивуватися разом з ними психологічній силі успішної діяльності в перетворенні особистості.

Ідеї досвіду вже відомі і не є абсолютно новими, але сучасна освіта вимагає і сучасних підходів до їх реалізації у практичній діяльності.

Науково-теоретичне обґрунтування. Ситуація успіху – це суб’єктивний психічний стан, для якого характерне задоволення дитини наслідком фізичної або моральної напруги під час виконання якоїсь справи. Ця ситуація має місце тоді, коли сама дитина визначає досягнуте як успіх, як уміння здолати свою боязкість, незнання, психологічну вразливість та інші види труднощів. Вона здатна змінити стиль життя юної особи, поліпшити її взаємини з оточенням, підвищити заряд активного оптимізму, життєву стійкість.

Педагогічна технологія «Створення ситуації успіху» базується на працях А.С.Макаренка, В.О. Сухомлинського та інших видатних педагогів. У своїй педагогічній діяльності А.С.Макаренко розробляв ідею «завтрашньої радості», а В.О.Сухомлинський розвинув цю ідею у своїй «Школі радощів».

Технологія реалізації ідеї та її складових. Технологія «Ситуація успіху» передбачає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за

допомогою яких розгортається робота з різними категоріями учнів. Умовно я виділяю такі категорії: «Надійні», «Упевнені в собі», «Невпевнені», «Зневірені», «Майже втрачені» (додаток 1).

Шляхи створення ситуації успіху різні, вони залежать від багатьох чинників, зокрема й від особливостей груп, з якими працює вчитель. Особисто я використовую різноманітні прийоми (додаток 2).

Умовний поділ учнів на групи та критичний відбір основних прийомів технології дають можливість створити загальнопедагогічні шляхи забезпечення ситуації успіху (додаток 3).

Результативність професійної діяльності. Реалізуючи завдання створення ситуації успіху під час вивчення зарубіжної літератури, крім перерахованих прийомів, шляхів, використовую і власні надбання.

Створенню ситуації успіху сприяють літературні п'ятихвилинки, інтелектуальні ігри. Особливою популярністю серед учнів користуються універсальні інтелектуальні ігри: «Ланцюжок», «Так чи ні», «Виправ помилку», які мають місце на будь-якому етапі уроку із зарубіжної літератури. Дбаючи про збереження здоров'я дітей та про оптимістичний настрій, на кожному уроці використовую дві фізкультхвилинки, які супроводжуються віршами, та прийом релаксації, для реалізації якого зібрала описи спеціальних емоційно-психологічних вправ.

На забезпечення ситуації успіху направлена і організація рефлексії, яка може здійснюватися на будь-якому етапі уроку. Я використовую рефлексію настрою, яка дає можливість встановлювати емоційний контакт з групою наприкінці діяльності; рефлексію діяльності, метою якої є можливість осмислити способи та прийоми роботи з навчальним матеріалом, знайти найбільш раціональні; рефлексію змісту матеріалу, яка проводиться для того, що виявити рівень усвідомлення змісту вивченого.

Можливості технології успіху реалізую і в позакласній роботі, зокрема, в діяльності гуртка юного актора. У роботі цього гуртка беруть участь учні з

різним характером, з різними уподобаннями, з різним рівнем знань, але всі мають бажання самоудосконалюватися і реалізовувати набуті уміння і навички.

Крім регулярних виступів у школі і в сільському будинку, гурток бере участь у районних оглядах-конкурсах театральних колективів закладів загальної та позашкільної освіти та районних конкурсах драматичних колективів будинків культури і займає призові місця.

2018-2019 н.р. – вистава «Дідова дочка і бабина дочка» (стара казка з новим змістом) – 1 місце в районному етапі обласного огляду-конкурсу театральних колективів закладів загальної та позашкільної освіти;

- 1 місце в районному конкурсі драматичних колективів будинків культури;
- участь в регіональному етапі обласного конкурсу.

2019-2020 н.р. – участь в обласному фестивалі етнічних та національних мов і культур «Мови різні – душа одна» -вистава за повістю єврейського письменника Шолом Алейхема «Хлопчик Мотл».

Про результативність роботи над проблемою «Забезпечення ситуації успіху під час вивчення зарубіжної літератури» свідчить активна участь учнів з різним рівнем знань у Хорольському науковому товаристві учнів «Мала академія наук».

Наукові проекти готуються у відділенні літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства.

2018-2019 н. р.

1. «Пейзаж у зарубіжній літературі» - 1 місце
2. «Психологія кохання у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» - 2 місце.
3. «Народні умільці рідного краю» - 2 місце.

2019-2020 н.р.

«Прийоми створення художнього образу Скарлетт у романі Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром» - 3 місце.

2021-2022н.р.

«Модифікації детективного роману у творчості Тесс Геррітсен» - 1 місце.

Результативною є участь і в районних олімпіадах:

2018-2019н.р.

9 клас – 3 м.

11 клас – 2м.

2019-2020

10 клас- 2м.

11 клас – 3м.

У 2018-2019н.р. брали участь у 1 Обласному конкурсі дитячої казки:

«Нерозлучні друзі», «Горобчик і Грибочок», «Історія Лиса».

У 2022-2023н.р. подана стаття «Незламність країни – у незламності кожного» для участі у Всеукраїнському конкурсі «Я – журналіст».

Жоден успіх дітей не залишаю поза увагою. Дбаю про те, щоб ситуацію успіху відчували не лише учні, а й ті, хто їх оточує. З цією метою подавала інформації на шкільний веб-сайт про виступ гуртка юного актора; організувала фотовиставку виступу гуртківців.

Досвід роботи над проблемою пропагую серед колег.

У березні 2019 року на районному семінарі заступників директорів з навчально-виховної роботи провела Майстер-клас «Вернісаж методичних ідей» (досвід роботи з обдарованими учнями у шкільному науковому товаристві МАН).

За поповнення бібліотеки проєкту «На Урок» авторськими розробками (3) отримала Подяку №П-820256.

Від сайту «Всеосвіта» отримала Подяку FFOO5510 та 5 свідоцтв про публікацію методичних розробок:

1. Мовно-літературні пам'ятки із зарубіжної літератури.
2. Авторська програма молодіжного творчого об'єднання «Клуб юного актора».

3. Науковий проєкт «Модифікації детективного роману у творчості Тесс Геррітсен.
4. Науково- дослідницький проєкт «Пейзаж у зарубіжній літературі».
5. Науково- дослідницький проєкт «Психологія кохання у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр».

Умовні категорії учнів

«Надійні» - школярі, які мають добрі здібності, працюють самостійно, сумлінно ставляться до своїх обов'язків, самостійні, упевнені в собі. У класі вони почуваються спокійно, упевнено, захищено. Основа їх надійності у постійному відчутті радості, що відбулася як результат усвідомлення ними своєї значущості в шкільному житті. Та хоча радість їх у чомусь буденна, проте постійна та глибока. Такі учні користуються авторитетом у класі та серед учителів.

«Упевнені в собі» - здібності таких учнів можуть бути і вищими, ніж у «надійних», однак система їхньої роботи не настільки відлагоджена. Періоди успіху, злету змінюються розслабленням, спадом. Діти дуже емоційно реагують і на досягнення, і на невдачі. У класі викликають симпатію, однак вадами таких учнів, крім можливих збоїв у роботі, є швидке звикання до успіху, переростання впевненості в самовпевненість.

«Невпевнені» - це загалом успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов'язані, зазвичай, з навчанням. Вони більш-менш відповідально ставляться до справи. Головна їхня розпізнавальна риса – невпевненість у своїх силах. Причини цього можуть бути різні: занижена самооцінка, нестійкий настрій, складна психологічна атмосфера в сім'ї, епізодичні невдачі. Найбільш хворобливо такі діти реагують на несправедливість учителів, на необ'єктивність оцінювання. Вибір прийомів роботи вчителя з учнем цієї категорії залежить і від особистості учня, і від рівня взаємин учителя, і від конкретної ситуації.

«Зневірені» - це переважно діти, які мають непогану підготовку, здібності. Однак з різних причин вони втратили радість сподівань. Серія невдач, нетактовність педагога, негаразди в родині – Попелюшки.

«Майже втрачені» - це діти з великими прогалинами в знаннях, мають здібності різного рівня, але найчастіше – середнього або низького. Вони

втратили надію на успіх, відверто заявляють про своє небажання вчитися. У класі такі діти або стають зневаженими серед однолітків, дедалі більше замикаються в собі, або намагаються привернути увагу до себе грубістю, неадекватною поведінкою, особливо в підлітковому віці, який, як відомо, є найбільш сензитивним віком для становлення духовності людини. Підліток активно шукає себе у світі дорослих, пристосовується до нього, формує основу світогляду, життєвої позиції, характер. Допомогти таким учням повернути втрачену радість, пізнати свою власну особистість, своє «Я», зрозуміти свої потреби, прагнення, мету, ідеал, навчити діставати насолоду від мистецтва слова, навчити дитину гармонізувати свої бажання – найскладніші завдання педагога, який працює з учнями цієї категорії.

Основні прийоми технології

«Невтручання» - він передбачає максимальне надання учневі самостійності у вирішенні навчальної проблеми.

«Холодний душ» - це коли учитель не поспішає поліпшувати оцінку, не тільки не «поливає бальзамом» зачеплене самолюбство, а й трохи «підсипає солі» (за А.С. Макаренком).

«Анонсування» - спершу треба обговорити з учнем, що йому потрібно зробити, провести начебто репетицію майбутньої події. «Невпевненим» така попередня підготовка створить психологічну настанову на можливий успіх, підвищить віру у власні сили.

«Гидке качення» - прийом для «зневірених» учнів. Важливо вчасно побачити їхні позитивні якості, створити всі можливі умови для тих, кому так необхідно, щоб хтось повірив у них, допоміг удосконалитися.

«Емоційне заохочення» - сенс прийому в тому, щоб уселити в дитину віру в себе. Слід похвалити її забудь-що навіть за щось незначне – усмішкою, поглядом, дати зрозуміти, що серце, душа вчителя розкриті для неї.

«Сходинки до успіху» - крок за кроком підніматися разом з учнем сходинками знань, віри дитини у власні сили.

«Емоційне блокування» - це обмеження розгортання образи, розчарування, втрати віри у власні сили. Треба допомогти учневі пересилити свою невдачу, знайти її причину, переорієнтувати його з песимістичної оцінки подій на оптимістичну.

«Стабілізація» - створення умов для того, щоб загальна позитивна реакція класу на діяльність учня не стала одноразовою, а, по можливості, часто повторювалася.

«Даю шанс» - спеціально підлаштована педагогом ситуація, за якої дитина дістає можливість неочікувано для самої себе розкрити власні можливості, здібності.

«Сповідь» - це щире звернення вчителя до найкращих дитячих почуттів, розкриття перед учнями стану своєї душі. Однак цей прийом може дати очікуваний ефект лише в разі правильного прогнозування вчителем відповідної реакції учня.

«Стеж за нами» - цей прийом використовується в роботі з інтелектуальною занеаяністю. Сенси його полягає в тому, щоб дати можливість таким дітям відчувати радість пульсування в собі якоїсь думки, пробудження інтересу до розумових операцій. Цей прийом можна ще назвати «Прощання з лінощами думки».

«Емоційний сплеск» - це спроба дати емоційний заряд упевненості в тяжку для учня хвилину, нагадавши йому про його великі інтелектуальні можливості, звільнити від психологічної затисненості енергію, думку, знання.

«Обмін ролями» - прийом дає учням можливість проявити себе у якійсь ролі, наприклад, вчителя, актора, журналіста. Перевтілення засвідчує, що вони здатні робити набагато більше, ніж від них очікують.

«Створення ситуації змагань» - завдання педагога – виявлення для кожного учня чи групи учнів гідного «суперника» й утримання ситуації інтелектуально-творчого змагання під педагогічним контролем.

«Вибір адекватних стимулів» - стимул для роботи має бути привабливим для учнів, а при втраті своєю актуальності змінюватися.

«Допомога друга» - це вчасна допомога як з боку викладача, так і з боку учнів. Вона підтримує прагнення дитини стати на ноги, вселяє в неї впевненість у власні сили, спроможність здолати труднощі.

«Еврика» - сутність цього прийому полягає у прагненні вчителя активізувати учнів нехай на маленьке, але власне відкриття. Це спонукає їх мислити, відчувати смак до нового, до краси процесу пізнання.

«Навмисна помилка» - цей прийом активізує увагу учнів. Його рекомендується використовувати під час перевірки знань.

Загальнопедагогічні шляхи створення ситуації успіху

«Надійні» :

- ✓ «Навмисна помилка»,
- ✓ «Невтручання»,
- ✓ «Емоційний сплеск»,
- ✓ «Обмін ролями»,
- ✓ «Створення ситуації змагання»,
- ✓ «Еврика».

«Впевнені в собі» :

- ✓ «Холодний душ»,
- ✓ «Обмін ролями»,
- ✓ «Створення ситуації змагань»,
- ✓ «Еврика»,
- ✓ «Навмисна помилка»,
- ✓ «Емоційний сплеск».

«Невпевнені» :

- ✓ «Емоційне заохочення»,
- ✓ «Анонсування»,
- ✓ «Сходінки до успіху»,
- ✓ «Навмисна помилка»,
- ✓ «Еврика».

«Зневірені» :

- ✓ «Даю шанс»,
- ✓ «Емоційне заохочення»,
- ✓ «Гидке качення»,
- ✓ «Емоційне блокування»,
- ✓ «Стеж за нами»,
- ✓ «Сповідь»,

✓ «Допомога друга»,

✓ «Стабілізація».

«Майже втрачені» :

✓ «Сповідь»,

✓ «Емоційне заохочення»,

✓ «Даю шанс»,

✓ «Гидке каченя»,

✓ «Емоційний сплеск»,

✓ «Стеж за нами»,

✓ «Допомога друга»,

✓ «Вибір адекватних стимулів»,

✓ «Стабілізація».